

פרד"ס לשולחן שבת

אוצרות גזוים מגאונותם וחדיפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

גליון 613 - שנה י"ב - כל הזכויות שמורות ©

שב"ק פרשת חיי שרה תשפ"ו

האם שרה בכלל מאבד עצמו לדעת

וידבר אל בני חת לאמר תני לי אחוזת קבר כו' נשיא אלוקים אתה בתוכינו במבחר קברינו קבור את מתך (כג ד-ו) נראה לפרש בזה. בעה"ט כתב הטעם שבלבכותה יש כ' קטנה כי לא בכה עליה הרבה משום שמסרה דין לשמים כשאמרה חמסי עליך והוי כמאבד עצמו לדעת ובמאבד עצמו לדעת כתוב שאין מספידין אותו.

ובשו"ע (יו"ד סי' שמ"ה) כתוב שהמאבד עצמו לדעת אין מתעסקין עמו וכתב הש"ך בשם הרשב"א שדין זה לא נאמר לענין קבורה שכן קוברין אותו.

ואיתא בגמ' סנהדרין המלך לא דן ולא דנים אותו, ואפשר לומר שמה שאסור למסור דינו לשמים היינו שמי שאפשר לדון דינו בבי"ד של מטה אין למסור דינו לשמים אבל מלך שאין בי"ד של מטה דן אותו יכול למסור דינו לשמים ולאברהם היה דין מלך וא"א לדונו כאן ויכלה שרה למסור דינו לשמים ולא חטאה בזה שאמרה חמסי עליך.

ועפ"ז נבוא אל המכוון "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" וכתוב כ' קטנה כי לא בכה הרבה דהוי כמאבד עצמו לדעת שאין מספידין אותו וראה אברהם שלא קברו בני חת את שרה והבין שטעמם משום שאין מתעסקין במאבד עצמו לדעת ולזה אמר להם "תנו לי אחוזת קבר" ר"ל דהא גבי קבורה מתעסקין עם המאבד עצמו לדעת ועל כך השיבנו נשיא אלוקים אתה בתוכינו" ר"ל כלל אין אנו חושבים ששרה בכלל מאבד עצמו לדעת מכיון שאתה נשיא בתוכינו וא"א לדון אותך יכלה שרה למסור דינך לשמים וכדין יכלנו לקבורה ואדרבה "במבחר קברינו קבור את מתך".

א.ה. ואפשר לפרש לפי"ז בטוט"ד מה שאמרו לו במבחר קברינו וגו' דעיין בערך לחם למהריק"ש (בשו"ע שם) שכתב שמי שאיבד עצמו לדעת אין קוברין אותו בבתי קברי ישראל כי אם בריחוק מקום וזה שאמרו לו ששרה לא בכלל מאבד עצמו לדעת ואדרבא תקבור אותה במבחר קברינו ולא בריחוק מקום.

דרושים ופירושים

האם מתחילה רצה עפרון למכור השדה

השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתה לעיני בני עמי נתתה לך (כג יא) יש להקשות מדוע עפרון חזר בו מדבריו שאמר תחילה שיתן לו במתנה וביקש כסף.

ויש ליישב דאיתא בחז"ל המוכר שדה צריך לילך תחילה לבר מצרא שלו לומר לו שרוצה למכור שדהו האם חפץ לקנותה מפני שיש דין שבר מצרא קודם לאחרים לכן צריך להודיעו שמוכר שדהו אבל הנותן שדהו הנותן שדהו במתנה אי"צ לזה שבמתנה אין דין בר מצרא.

ולפי"ז יש לומר שעפרון מתחילה רצה למכור שדהו אך פחד שכשיפנה לבר מצרא להודיעו שמוכר שדהו ירצה הבר מצרא לקנותה לכן אמר שרוצה ליתנה במתנה וליכא בר מצרא ואח"כ ביקש מאברהם תשלום.

הטעם שכתוב עפרון חסר וא"ו

אדני שמעני ארץ ארבע מאות שקל ביני ובינך מה היא ואת מתך קבור (כג טו) בפרקי דר' אליעזר (פט"ו) איתא דעפרון היה גם בעליו של הר המוריה ולא הסכים למכור לאברהם את מערת המכפלה עד שישבע לו אברהם אבינו שלא יכבשו מבניו את הר המוריה ולפיכך הוכרח דוד לקנות מארונה היבוסית שהיה נכדו של עפרון את הר המוריה בכסף מלא ולא כבש זאת ממנו, ובשמואל (ב. כד) כתוב "ויקן דוד את הגורן מארונה היבוסית בכסף שקלים חמישים" ובדברי הימים (א כא-כה) כתוב "שקלי כסף משקל שש מאות" ובגמ' זבחים (קטז:) פרש"י שלקח דוד מכל שבט חמישים שקלים ונתקבץ לו מכל השבטים שש מאות שקלים ובהם קנה את הר המוריה מארונה.

ובפסוק לקמן כתוב "וישקול אברהם לעפרון ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר" וכתב עפרון חסר (עי' רש"י) ופירש בבעה"ט ש"עפרון" חסר בגימטריא ארבע מאות ולכן כתיב חסר לרמז שמכר המערה בארבע מאות שקל כסף.

וע"פ הקדמות אלו נראה לפרש עוד, מחמת שהשביע עפרון את אברהם שבניו לא יכבשו את הר המוריה מבניו הוצרך דוד לקנותו בשש מאות שקל כסף ובודאי אם עפרון היה יודע שבניו של אברהם ישלמו שש מאות שקל כסף על הר המוריה היה הוא בעצמו מוכר לאברהם הר המוריה בסכום זה ואברהם היה קונהו שהרי חזר מהר המוריה שביקש שם מהקב"ה שעל הר זה תשרה שכינה כפי שאמר בעקידה "כי בה ה' יראה" נמצא א"כ שעפרון הפסיד שש מאות שקל כסף.

ובזה אתי שפיר דכתיב חסר דוקא בפסוק זה שמתואר שקיבל ארבע מאות שקל כסף כתיב עפרון חסר וא"ו לרמז שקיבל ארבע מאות אך חסר שש מאות שאם היה מוכר אף את הר המוריה היה מקבל עוד שש מאות.

כרם חמד (רבינוביץ)

אימתי כתוב עפרון מלא ואימתי עפרון חייב

וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דיבר וגו' (כג טז) בכל הפרשה שכתוב עפרון כתוב עפרון מלא בוא"ו אבל כשכתוב שאברהם נתן לעפרון הכסף אשר דיבר כתיב עפרון חסר בלא וא"ו.

ויש לפרש בדרך רמז עפ"י הפסוק "בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתיים אך למחסור".

"בכל עצב" ר"ל בכל פעם שכתוב עפרון בן צחר שהוא ר"ת עצב "יהיה מותר" כתוב עפרון מלא והיינו מותר מלשון יותר, אבל

היכן יצא מה' הדבר שתלך רבקה ליצחק

ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר (כד נ) במדרש איתא
מהיכן יצא מהר המוריה, ותימה.

ויש לפרש ובהקדם, בגמ' איתא דהנושא אשה בארץ מולדתו ע"מ להשתקע שם ואחר ג' שנים ביקש לעבור מקום כי אינו מוצא שם פרנסה כופין את אשתו לעבור עמו וכתב שו"ת הריב"ש (סי' קעו) שדין זה דוקא בנשואה אבל ארוסה א"א לכפותה.

והנה אליעזר רצה לקחת את רבקה ממולדתה בעודה מאורסת וקשה כיצד יכול לכפות על כך הרי בארוסה א"א לכפות אומנם איתא ברש"י שמכיוון שיצחק היה עולה ע"י העקידה היה אסור לו לצאת מארץ ישראל כדין עולה שאם יצאה חוץ לקלעים נפסלה ולכן אמר אברהם לאליעזר שיביא את האשה אליו לארץ ישראל וא"כ הוי אמלתא גדולה ומועילה לכפות אף בעודה מאורסת.

וזה ביאור המדרש שאליעזר רצה לקחתה ליצחק ולא רצו בתואל ולבן שתלך אבל אמרו מה' יצא הדבר שתלך עמך והוקשה למדרש היכן מה' יצא כך והשיב מהר המוריה כלומר מדיצא יצחק מהר המוריה והרי הוא עולה שאסור לו לצאת מא"י יצא הדבר שתלך עמך.

(א.ה- מצד רבקה אי"צ לכל זה כי רצתה ללכת אך מצד משפחה צריך לזה כי הם לא רצו שתלך).

דרושים ופירושים

אימתי הוצרכו לשאול את רבקה על השידוך

ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה (כד נז) הרי שכאן
כתוב שאמרו שיקראו לנערה וישאלו את פיה.

וקשה דלעיל כתיב שאמרו לאליעזר "הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה וגו'" הרי שלא אמרו שישאלו את פיה, וקשה מדוע תחילה לא הוצרכו לשאול את פיה וכעת הוצרכו לשאול את פיה. ויש ליישב עפ"י חז"ל שהביא רש"י שהם הניחו לאליעזר סם המוות בצלחת שלו ובא מלאך והחליף את הצלחת שלו עם של בתואל ומת בתואל.

וא"כ מיושב דבתחילה קאי קודם שמת בתואל וביד האב לקדש את בתו אפילו שלא מדעתה לכן אמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך וגו'" שלא הוצרכו לשאול אותה אבל אח"כ שמת בתואל ורבקה קטנה יכולים אמה ואחיה לקדשה רק בדעתה ובהסכמתה לכן כעת אמרו "נקרא לנערה ונשאלה את פיה".

משאת המלך

אימתי התנחם יצחק על מיתת שרה

ויביאה יצחק האהלה שרה אמו כו' וינחם יצחק אחרי אמו וגו' (כד סז) משמע שרק כשהביאה לאהל של שרה התנחם על
אמו וצריך להבין זאת (עי' רש"י).

וי"ל דבמדרש איתא שאחר העקידה היה יצחק בגן עדן וי"א שהיה בבית שם ועבר ולפי"ז י"ל שלא ידע כלל על פטירת שרה אמו ורק כשהגיע לאהל שלה עם רבקה ידע שנפטרה שרה.

והיה זה ג' שנים אחר שמתה ואיתא בגמ' מו"ק (כ.) שהשומע שמעוה רחוקה על פטירת שבעה קרוביו יושב יום אחד ומקצת היום ככולו א"כ יושב מעט וקם ושמועה רחוקה היא אחר ל' יום וא"כ יצחק היה צריך לשבת מעט ודי.

ובזה שפיר שכשהגיע לאהל שרה נודע לו שמתה והוי שמועה רחוקה וישב מעט זמן ולכן מיד "וינחם יצחק אחר אמו".

מציון מכלל יופי

"ודבר שפתים" ר"ל כשכתוב שנתן לו אברהם את הכסף שדיבר עפרון לקחת "אך לחסר" ר"ל כתוב עפרון חסר.

(א.ה- אפשר להוסיף עוד, רש"י מפרש הטעם שכתוב בנתינת הכסף עפרון חסר לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה ועפ"י יש לפרש בדקדוק רב "ודבר שפתים" ר"ל כשהתורה מתארת שקיבל את הכסף שמזה הוכיח שכל מה שדיבר היה דיבור שפתיים בעלמא שלא עשה כדבריו "אך לחסר" כתוב חסר בלא וא"ו).

דרושים ופירושים

כיצד לא חשש אליעזר שהנערה תהיה ממזרת או שפחה

והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה כו' אותה הוכחת לעבדך ליצחק (כד יד) בגמ' תענית (ד.) איתא ג' שאלו שלא כהוגן לב' השיב כהוגן והם אליעזר ושאלו בן קיש, אליעזר שאל שלא כהוגן שאמר הנערה אשר אומר אליה כו' תהיה לאליעזר וזה לא כהוגן שמא תזדמן לו חигרת או סומא והשיבו כהוגן שנזדמנה לו רבקה, והשני הוא שאל שאמר האיש אשר יכנו כו' את בתו יתן לו" וזה שלא כהוגן שיכל עבד או ממזר להכות את גוליית ויצטרך שאל לתת לו את מיכל בתו לאשה והשיבו הקב"ה כהוגן שנזדמן לו דוד.

הקשה תוס' מדוע גבי אלעזר לא אמרה הגמ' ששאל שלא כהוגן שמא תזדמן לו ממזרת או שפחה, (א.ה- וזה טעם עדיף שהרי הקשו תוס' מדוע מה שביקש אליעזר אינו כהוגן הלא אם יהיה שתהא חигרת או סומא לא יפנה אליה כלל לומר לה הטי נא כדך ותירץ שנחשב שלא כהוגן שמא יש לה מום נסתר משא"כ אם החשש היה משום ממזרת או שפחה אתי שפיר דזה דבר שאליעזר לא יכול לדעת כדי שלא יפנה לומר לה הטי נא כדך). ותירצו תוס' שזה לא שייך אצל אליעזר דלא שייך ממזרות קודם מתן תורה.

והקשה המהרש"א הלא האבות שמרו כל התורה קודם שניתנה וא"כ שייך אצלם איסור ממזרות או שפחות עיי"ש מה שתי"ב תירושים.

ונראה ליישב עוד שאצל אליעזר הסימן שעשה מוכיח שאינה ממזרת או שפחה שהרי ג' סימנים יש באומה זו ביישנים רחמנים וגומלי חסדים וכל שיש בו ג' סימנים אלו ראוי להידבק באומה זו והסימן של אליעזר הראה על רחמנות וגמילות חסדים וא"כ אם תהא נערה שפחה או בעלת מום בודאי לא תטה כדה השפחה מפני שאינה מאומה זו והממזרת מפני שלממזר יש עזות פנים וא"כ לא חשש אליעזר שתבוא שפחה או ממזרת דהנערה שתסכים להטות כדה בהכרח אינה שפחה או ממזרת, משא"כ גבי שאל נחשב ששאל שלא כהוגן מחשש זה שהרי הסימן שלו היה האיש אשר יכנו ובזה יש חשש שיבוא עבד שאינו מאומה שיש בה ביישנות ורחמנות או שיבוא ממזר שיש לו עזות פנים לכן נחשב ששאל שלא כהוגן ואדרבא אלו שיש בהם עזות יכולים להצליח במלחמה.

(א.ה- ובזה יש לתרץ את הקושיא הנוספת ששאל המהרש"א מדוע הגמ' לא אומרת אצל אלעזר ששאל שלא כהוגן שהרי אברהם אמר לו שיקח אשה ממשפחתו וא"כ שאל שלא כהוגן שהרי יכלה לבוא נערה שאינה ממשפחת אברהם אך לפי הנאמר יש ליישב שבאותה העת רק למשפחת אברהם היו מעלות אלו של ביישנות רחמנות וגמילות חסדים וממילא זה גופא הסימן שעשה אליעזר שהנערה שתטה כדה יהיה מוכח שהיא ממשפחת אברהם כי יש בה ג' מעלות אלו ונחשב ששאל כהוגן מצד זה ורק שמצד שמא תהא חигרת או סומא נחשב ששאל שלא כהוגן).

תורתך שעשועי
(לבעל הפני מנחם)